

Anula II.

N^{ro} 22.

Fóí'a basericésca.

Organu

pentru cultura religioasa a clerului si a
poporului.

Redigeata de

Dr. **Alesandru V. Gram'a.**

BCU Cluj / Cluj University Library Cluj

25 Novembre 1884.

Cuprinsulu:

Unirea noastra supranaturala cu Domnedieu. — Reuniunile de creditu. — Limb'a slavica in baseric'a romanésca. — Vasele sacre. — Liturgiéle private si pentru morti in Domineci si in serbatori. — Chateaubriand despre natur'a misterieloru. — Varietáti.

Apare in 10 si 25 st. n. a fia-carei luni.

Pretiulu pre unu anu 3 fl. v. a.

Blasiu, 1884.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.

Unirea nostra supranaturala cu Domnedieu.

In tractatulu despre supranaturalu in religiunea crestina, ce a aparutu in anulu trecutulu in colonele foiei nostre, am fostu vorbitu despre cunoscinti'a ace'a a lucrurilor lui Domnedieu, care fora descoperire domnedieesca ar' fi remasu pentru noi ascunsa pentru totu de a un'a. Amu vediatu atunci sf ace'a, că prin una atare cunoscintia noi ne redicamu preste natur'a omenésca, si in unu modu óre care participamu din natur'a divina.

Domnedieu inse nu se multiemesce numai cu atát'a, ci elu si pre alta cale ne redica preste natur'a nostra si ne face oresi cumva partasi naturei divine. Acést'a se intempla prin gratia, va se dica prin darulu acel'a preste fire, ce-lu versa Domnedieu in inimile nostre mai antáiu prin Santulu Sacramentu alu botezului, si dupa ace'a prin celelalte sacraminte.

Noi cá creaturi alui Domnedieu ne aflamu facia cu densulu in relatiunea, in care se afla servulu facia cu Domnulu seu. Relatiunea acést'a nu se pote nice decum considerá cá unu reu óre care. Cáce desi sortea servului nu este una sorte placuta, totusi neplacerea acést'a dispare, indata ce vomu considerá, cá Domnedieu insusi si nu unu omu óre care este Domnulu nostru, pentrucá de securu nu este ceva neplacutu a aterná intru tote cá unu servu dela Acel'a, care este preasantu sf preadreptu, si care cu puterea sa de Domnu nu pote abusá; precum pote abusá unu omu. Relatiunea de servu facia cu Domnulu seu este relatiunea nostra naturala facia cu Domnedieu. Mai multu noi nu potemu pretinde.

Inse noi prin pecatu amu pierdutu si relatiunea acést'a, si amu cadiatu cu unu gradu si mai in diosu. Amu cadiatu cu unu gradu si mai diosu, cá din servi alui Domnedieu ne amu facutu inimici ai lui, si pre Elu din Domnu alu nostru ni l'am facutu resbunatoriu dupa dreptate.

Acum prin grati'a, ce Domnedieu o versa in sufletele nostre mai antáiu prin Sacramentulu botezului, si dupa ace'a prin celelalte sacraminte, ne redica susu preste relatiunea acést'a de servitori, ma de inimici, si ne face fii ai sei, éra elu din Domnu si Resbunatoriu se preface Tata alu nostru. Ore potemu noi pretinde dela Domnedieu, cá elu Domnulu si Resbunatoriulu nostru se intre facia cu servii si inimicii lui in relatiunea cea placuta si suava de Tata ~~facia~~ ~~cu~~ fii sei? Nice de cum! Asia ceva nu pote pretinde decâtu numai Fiulu ~~nostru~~ Unulu Nascutu, Domnulu nostru Isusu Christosu. Numai singuru relatiunea lui facia cu Domnedieu este din natura relatiunea Fiului facia cu Tatalu seu. Si totusi Domnedieu in iubirea sa cea nemarginita, pre noi celi ce pre dreptulu erámu numai servitorii, ma inimicii lui, ne a redicatu susu preste natur'a nostra, si prin grati'a, ce o primimu in Santulu Sacramentu alu

botezului, si dupa ace'a in celelalte, ne a facutu fii sei, si elu s'a facutu Tatalu nostru. Acést'a nu pentru-cà noi amu avé ceva dreptu la asia ceva, căce cá creaturi suntemu numai servi a lui, si cá fientie intinate cu peccate suntemu inimici ai lui, ci singuru numai din bunavointia si iubire. Pentru ace'a amintesce Santulu Joanu Evangelistulu filiatuinea acést'a a nostra cá pre una minune a iubirei lui Domnedieu, cându dice: „*vedeti iubitoru, ce iubire ni a aretatu noue Domnedieu, cá se ne numimu si se finu fii lui Domnedieu*“. Jo. I. III. 12. Éra S. Apostolu Paulu face pre credintiosii sei atenti, cá se-si aduca aminte, cá nu mai suntu servitori ci fii alui Domnedieu, cându dice: „*cà nu ati primitu érasu spiritulu servitutei (cá in legea vechia) ci spiritulu primirei de fii, in care strigamu Aba, Parinte!*“ va se dica lu numimu pre Domnedieu Tata. Asemene si ritualulu bisericei nostre numirea lui Domnedieu de Tata alu nostru o considera de una binefacere si daru din cele mai mari alui Domnedieu, cându la S. Liturgiá esclama preotulu: si ne invrednicesce pre noi Domnitoriule, cu indrasnire fora osanda, a cutezá si a te chiamá pre tine Domnedieulu celu cerescu: Tata si a dice: Tatalu nostru, carele esci in ceriuri!

Prin Sacramentulu botezului noi amu devenitu dara fii alui Domnedieu. Se nasce inse acum intrebarea, cumcà ce fii alui Domnedieu suntemu noi prin botezu? Ore fii naturali seau numai adoptivi? La acést'a respundemu, cumcà amu devenitu fii adoptivi, deora-ce fiu naturalu are Domnedieu numai Unulu, si acel'a este a dou'a persona din Domnedieire. Inse desi suntemu numai fii adoptivi, totusi dupa-ce fiulu adoptivu are dreptu la una fericire asemene fiului celui naturalu, de ace'a si noi cá fii adoptivi ne vomu bucurá de aceasi fericire, de carea se bucura Fiulu celu naturalu alui Domnedieu, Domnulu nostru Isusu Christosu, va se dica de fericirea, ce resulta din vederea imediata alui Domnedieu, la carea din natura singuru numai Domnedieu are dreptu. Pentru ace'a dice Santulu Apostolu Paulu, cá: „*deca suntemu fii atunci suntemu si eredi, eredi alui Domnedieu si coeredi alui Christosu*“. Rom. VIII. 17. Afora de ace'a, deca suntemu fii alui Domnedieu, atunci fiendu-cà fiulu este asemene parintelui seu, si noi devenimú asemene lui Domnedieu, precum dice S. Joanu Evangelistulu: „*acum suntemu fii lui Domnedieu, si inca nu s'a aretatu ce vomu fi; scimú inse, cá atunci, cându se va aretá, vomu fi asemene lui*“. Jo. I. III. 12. Din caus'a acést'a Santii Parinti numescu adoptiunea nostra de fii alui Domnedieu prin sacramentulu botezului una specie de indomnedieire seau deificare, éra ritualulu bisericei nostre la laudele Domnecei Rosalieloru pre Spiritulu Santu, versatoriulu gratiei in inimile nostre, prin carea devenimú fii alui Domnedieu, lu numesce „*Domnedieu si indomnedieitoriu*“.

Straformarea acést'a a nostra inse din servi si inimici in fii alui Domnedieu este asia dicundu una a dou'a nascere, numai câtu nu nascere naturala, din omu, ci nascere supranaturala din Domnedieu, precum dice S. Joanu

Evangelistulu „cari nu din sangiuri, nici din voia trupésca, nici din pofta barbatesca, ci dela Domnedieu s'au nascuta“. Nascerea acést'a a dou'a se intempla prin ace'a, cà Domnedieu se unesce cu sufletulu nostru in unu modu misteriosu, si ne face se ducemu una vietia mai multu divina decâtu umana. Acést'a se vede din locurile acele ale Santei Scripturi, unde se dŕce cà: „*Spiritulu Santu locuesce in noi*“, cà „*elu face in noi si a voi, si a indeplini*“, „*cà celu ce manca trupulu mieu, si bé sangele mieu, remane intru mene si eu intru elu. Precum me a' tramisu pre mine Tatalu, si eu traiescu in Tatalu, asia va trat prin mine si acel'a, care manca trupulu mieu*“. Era S. Paulu dŕce: „*traiescu, inse nu eu, ci traiesce Christosu in mine*“. Din locurile aceste se vede, cà Domnedieu prin straformarea nostra in fii prin santele sacramente devine unu principiu alu vietiei nostre, de ora-ce elu strabate tota cugetarea, semtirea, vointi'a si lucrarea nostra, încàtu amu poté dŕce, cà nu atåt'a sufletulu nostru este, care cugeta, sentiesce, voiesce si lucra, ci Domnedieu.

Nu suntu aceste inse de a se intielege, cá si cum sufletulu nostru ar' incetá de a mai fi activu si liberu, si numai Domnedieu ar' lucrá in elu, ci cà Domnedieu intra cu elu in una legatura, si i dà una putere mai inalta, dupa care elu primesce bucurosu tote impresiunile, ce vinu dela Domnedieu. Unirea acést'a alui Domnedieu cu omulu prin Santele Sacraminte nu este nice unire substantiala precum este intre corpu si sufletu, nice unire personala, precum este intre natúr'a divina si umana a Domnului nostru Isusu Christosu, ci este una unire morala analoga unirei nascute din casatoriá.

Unirea acést'a supranaturale a nostra cu Domnedieu o invetia si S. S. Parinti ai basericei. Asia intre alti S. Ireneu episcopulu din Lionu dŕce: „*Domnulu nostru Isusu Christosu din nemargini't'a sa iubire se a facutu ace'a, ce suntemu noi, pentrucá pre noi se ne faca ace'a, ce este elu. Elu curatia pre omu, si lu redica la vietí'a lui Domnedieu*“. S. S. Parinti ai basericei grecesci demustra divinitatea Spiritului Santu in contr'a lui Macedoniu chiaru din impregiurarea ace'a, cà prin Spiritulu Santu ajungemu noi la unire cu Domnedieu, de unde urméza, cà Spiritulu Santu trebue se fia Domnedieu, càce altumintrule nu ne ar' poté uní cu Domnedieu. S. Joanu Damascenulu scrie: „*Omulu este creatu de Domnedieu, pentrucá prin apropiare de elu se se indomnedieésca nu prin straformare in essenti'a lui Domnedieu, ci prin participare la lumin'a Domnedieésca* (fericirea Domnedieósca). S. Dionisiu Areopagitulu dŕce: „*prin S. S. Sacraminte ne redicamu la unu modu de esistentia mai inaltu, si ne implemu cu putere divina*“. Unirea nostra cu Domnedieu, ce se intempla numai din bunavointia, si calitatile ei nice unu Parinte nu le esprima mai claru si mai frumosu cá S. Gregoriu Nazianzenulu. Intrebuintiéza poeticulu Parinte unele asemenari, din cari se vede, cum se unesce sufletulu nostru cu Domnedieu, si totusi fara asi pierde esistenti'a, participa in unu modu miraculosu din tote acele ce suntu alui Domnedieu: „*Unu picuru de apa*“ dŕce S. Parinte „*in unu paharu de vinu, remane apa, inse capeta colorea si gustulu vinului. Fierulu*

inrositu nu inceta a fi fieru, inse are tota faci'a si tote proprietatile focului. Aerulu celu plinu de lumina nu inceta a fi aeru, si totusi se pare, ca elu e lumina. Asia si noi uniti numai din bunavointia cu Domnedieu, nu incetamu a fi omeni, desi participamu din tote bunetatile lui Domnedieu, cari numai lui i se cuvina.

Reuniunile de creditu.

Amu intonatu in program'a foiei noastre, si de la ivirea ei incóce de repetite ori, ca nu ajunge nimicu totu numai a ne tengui, — ci trebuie se punemu umeri la umeri, spre a imbunatati starea intelectuala si materiala a poporului nostru.

Ne bucuramu, ca vedemu in tempulu nou totu mai multi barbati si unele diurnale a se mai ocupa si cu planuri positive pentru acésta imbunatatire.

De mare insemnatate suntu mai alesu incercarile pentru de a inlesni poporului nostru se pota ajunge la creditu eftinu, atatu ce se atinge de creditulu personalu, catu si de celu hipotecariu, si de a-lu scapa din ghiarele usurariloru.

Cu tote ca numai antierti s'a facutu lege aspra in contra usurariei, pe-depsindu-se chiar' cu inchisore, cine ia camete asiá mari, cari trebuie se aduca nimicirea starei materiala a datorasiului, si cati-va usurari mari au si patitu-o, aplicandu-se asupra-le legea cu tota rigorositatea, — totusi usurari'a nu se pote sterpi in acele locuri si facia de atari omeni, unde si pentru cari nu esistu relatiuni sanetose de creditu.

Si ce e de mirare, ca in multe locuri chiaru intre tierani s'an facutu de obicei camete preste mesura mari, de sub cari nu scapa nici acum tieranulu celu ce vre se imprumute.

La class'a inteligentiloru cambiulu, (politi'a, Wechsel) e midiloculu celu mai cautatu, de a-i jafui cu usuraria, caci aci e mai greu a-i prinde pre usurari cu dovedi.

De candu e lumea, existe usuraria, si ori catu se persecuta prin legi, nu se pote sterpi de totu, decatu prin midilocirea creditulu eftinu.

Tieranului romanu i trebuie mai alesu creditu personalu.

Deca are lipsa grabnica de 10 pana la 100 fl. pentru darc, se scape de esecutori, ori pentru unu casu nepreveditu, si inca nu e graulu in siura, seau nu pote vinde nimicu, ca n'are pretiu: atunci e o binefacere pentru densulu unu creditu personalu eftinu, care se-lu pota capeta iute, fara multe drumuri, — atare imprumutu lu platesce indereptu bucurosu si usioru, — pana candu din contra, deca intre asemenea impregiurari necapetandu creditu personalu eftinu, trebuie se iae refugiuulu la usurari, cari nu se uita la ace'a, in catu sta tieranulu mai bine seau mai reu, si asiá fiindu risiculu mai micu, in catu i-ar poté se-i de mai eftinu: ci cum se storca de la elu camete catu

mai mari, atunci si-a pusu fundamenta perirei ori celu pucinu incurcarii starei sale, din care numai cu greu si pre langa mari jertfe pote scapá.

Creditulu ipotecariu in atari casuri de lipsa momentana nu-i ajuta asia, cá celu personalu, pentru cá castigarea aceluia e impreunata cu mai multe spese si formalitati, si pentrucá atari sume mai merunte nu se dau la instituttele de creditu ipotecariu, si in fine ace'a inca e o nenorocire, deca e silitu se iae imprumutu mai mare, decátu de care are lipsa neincungiurata, fiinducá banii se chieltuiescu iute, ér' desplatirea merge cu atátu mai greu.

Repetimu dar', cá *numai si numai creditulu personalu eftinu pote ajutá tieraniloru nostri*, si i pote mantui din ghiarele usurariloru.

Adeverulu acest'a lu potemu vedé doveditu in sute si mii de forme la alte popóre.

Creditulu personalu eftinu si aproape pote avé tieranulu, numai deca si forméza ei, ori se forméza intre ei câte mai multe insociri de creditu de pastrare, inse fara obligamentu solidariu.

La atare insocire cu cercu mai micu, fiindu cunoscutu fia-care tieranu dinpregiuru, directoriulu insocirei fara multe cercetari usioru póte scí ori aflá, cá cutare tieranu ce economu (gazda) e; ce creditu merita, cátu si cu ce sigurantia i se póte creditá; usioru lu sefe pretiuí, óre pana la 100 fl. au mai pucinu i se póte dá.

Prosperarea unei atari insociri (reuniuni) depinde mai antaiu dela administrarea eftina si solida, apoi dela increderea, ce si-o scéie castigá pentru de a atrage capitalele, se le asiedie ómenii acolo spre fructificare.

La sate e mai greu a aflá ómeni, cari se pricépa administrarea unei asemenea reuniuni, pentru unu omu inteliginte inse nu e asia greu asi castigá cunoscentia de lipsa, deca se informéza la o reuniune, ce e infintiata, despre modulu procederei, despre cártile de evidentia ce suntu a se portá. Pentru ducerea socotteleloru se pote castigá unu conducatoriu de cárti mai rutinatu cu plata ficsa, panacandu ceilalti membrii conducatori se potu multiumí cu onorea, si deca ajunge din midlocele institutului, cu remuneratiuni mici. Lucrulu principalu e, cá se sté in fruntea insocirei omeni solidi, demni de incredere, si acestia se fia consciintiosi la impartirea creditelor, se se ferésca de risicuri mari. Tieranii se invétie iute la platirea punctuala, candu vedu, cá nu e pardonu, nu se dau favoruri, ci terminele se tienu strictu, — de alta parte inse li se usiuréza platirea, combinandu-se totu de a un'a rate mai multe, cari le potu platí si dénsii usioru; de esemplu se se platésca fia-care datoría in rate de 10 percente.

Din manipularea solida se nasce de sine increderea, si nu e indoéla, cá prosperarea e sigura, deca se manipuléza solidu si cu precautiune receruta.

Nedandu-se imprumuturi decátu pre langa garanti (chizesi), perderi mai cá nu potu fí; si standu insocirea unu-doi ani, i se deschide usioru creditu la bance, de unde pote capetá capitalii pre langa procente mici, si acele le

pote apoi dá imprumutu cu cameta moderata poporului, — midillocindu astufeliu se ajunga o parte din capitalele mari intru folosulu poporului.

Câte fonduri bisericesci avemu pre la sate, tóte acele pre langa o manipulațiune buna ar poté fi totu atâtea institute de creditu personalu eftinu pentru economi, si aci clerulu pote face multu; déca va mantuí aceste fonduri mare parte perite, si va organisá administratiunea acelora din comuna, ori dupa protopopiate.

Insocirile locali de creditu si pastrare cu cercuri nu pre estínse, deca ar succede a le infintiá in numeru câtu mai mare, nu numai cá ar mantuí o mare parte a poporului de perire, ci ar aduce unu aventu nespusu de mare in starea materalá a poporului norstru.

Aici se puna man'a la lucru si se-si puna cruceriulu jertfa pre altariu cine vre se ajute poporului. Dar' vedi bine se receru si mani curate la administrare, căce deca ace'a apuca in mana de mancatori, — si adese acestia se batu mai tare in peptu, cá ei suntu romani mari ¹⁾, — atunci vedi bine in locu de ajutoriu aru inghití pucinii cruceri pastrati de unulu si altulu, ori ar' nimicí fondurile prin manipulațiune rea, cum s'a nimicitu mare parte a fondului Sincaianu, a Alumneului din Timisiór'a, a casei de pastrare din Lugosiu si altele, ce apoi vedi bine instrainéza poporulu cu totulu dela atari intreprinderi.

Din pregiurulu Temisorénu cine vre se se convinga cu ochii despre bunatatea si insemnatatea unei atari insociri (reuniuni), ostenésca pana la Recasi, se veda acolo ce ajutoriu e pentru intregulu cercu insocirea de creditu si pastrare infintiata acolo de unu anu la initiativ'a deputatului dietalu din acelu cercu ²⁾, cum se manipuléza atare insocire si cum s'au invetiatu tierenií romani la platire punctuala.

Statutele acelei insociri se potu luá de modelu si se potu usioru procurá.

(Dupa »Viitoriulu« Nr. 126).

Limb'a slavica in baseric'a romanésca.

(Continuare din Nr. 20).

In articolulu precedentu ni a succesu, dupa parerea nostra, a constatá doue lucruri cu privire la limb'a slavica in baseric'a romanésca. Anume de una parte, cumcá limb'a slavica in baseric'a romanésca la nice unu casu nu a intratu inainte de secululu alu nouele, si a dou'a, cumcá pana la secululu acest'a ritulu basericeii romanesci a fostu ritulu celu primitivu si simplu usitatu in baseric'a crestina antica.

Se nasce dara acumu intrebarea, cum a intratu mai antáiu ritulu grecescu modernu in baseric'a romanésca, si a dou'a, cum a intratu limb'a slavica?

¹⁾ Si dorere! nu pucini mancatori de acestia spre rusinea nostra si trecu de romani mari, căce in politica cu multa astutie se alatura unde e popularitatea, candu vinc vorb'a inse de pung'a tieranului, atunci suntu mai rei cá Turcii. (Red. foiei basericesci).

²⁾ Deputatulu cercului acestuia este D. Dr. Josifu Galu.

Nu este cu potintia dupa parerea noastra a raspunde separat la intrebarile aceste, fiindcă evenimentulu, ce cuprinde raspunsulu la un'a, lu cuprinde pre acelasi si cu privire la cealalta. Acest'a din motivulu, că unulu sf acel'asi procesu a fostu caus'a atâtu a intrarei limbii slavice câtu si a ritului grecescu in biserica romanésca.

Inainte inse de a intrá in meritulu raspunsului la intrebarile aceste, aflamu cu cale a premite, că atâtu limb'a slavica, câtu si ritulu celu grecescu, dupa opiniunea noastra, au intratu mai antaiu la Romanii din coló de Dunare, si numai dela acestia apoi si la Romanii din coce de Dunare.

Anume este cunoscutu, cumcá Românii din coló de Dunare au traitu tempu indelungatu laolalta cu Bulgarii, ma au infientiatu si unu imperiu la olalta, numitu imperiulu romano-bulgaru. Acum despre Bulgari este cunoscutu, că eli candu au primitu religiunea crestina, au primitu totu odata si ritulu grecescu mai dela inceputu in limb'a slavica. Astufeliu traieáu la olalta mai pre unu teritoriu doue popore, Romanii si Bulgarii, ambele popore crestine. Deosebirea intre ele din punctu de vedere alu religiunii stá numai in ace'a, că Romanii observáu inca totu ritulu celu simplu si primitivu alu bisericii antice crestine, precându Bulgarii tieneáu ritulu celu grecescu, ce ajunse deja la una desvoltare mare in tota privinti'a. Si desi la nice unu casu Bulgarii nu voru fi observatu chiaru dela inceputu ritulu celu grecescu in tota splendoria si complicatiunea lui cea mare, precum se intemplá acest'a la Greci, fiindcă pentru unu poporu esitu de abié atunci din barbaria, asia ceva erá si imposibilu, totusi observáu din ritulu acest'a la totu casulu atât'a, câtu erá multu mai pre susu decâtu ritulu celu primitivu alu Romaniloru.

Astufeliu, standu lucrulu, a trebuitu se se nasca unu procesu, seau mai bine dîsu una lupta intre ambe riturile aceste. Lupt'a acest'a inse erá cu totul neegala. Ritulu celu grecescu observatu de Bulgari cu splendoria si pomp'a lui cea mare, precum si cu coloritulul lui celu misticu trebuieá se fia multu mai atragatoriu pentru ori si cine decâtu ritulu celu simplu si anticu alu Romaniloru, si astufeliu in una lupta ore careva celu de antaiu trebuieá se triumfeze preste celu de alu doile. Aveá, ce e dreptu, ritulu celu simplu alu Romaniloru de alta parte una caletate óre careva, ce s'ar' paré omului, că trebuieá se-lu ajute multu in lupt'a cu ritulu celu grecescu din biserica Bulgariloru. Si calitatea acest'a constá in impregiurarea ace'a, că ritulu romanescu, ori câtu de simplu si neinfumsetiatu erá, totusi erá in limb'a romana, si prin acest'a mai simpaticu pentru Romani decâtu ritulu celu grecescu pomposu in adeveru, inse in limb'a slavica straina de limb'a romanésca. Calitatea acest'a inse numai atunci ar' fi fostu Romaniloru de ajutoriu in lupt'a ritului loru cu celu grecescu, candu preste totu poporulu in lucruri de aceste s'ar conduce mai multu de spiritulu ritului decâtu de form'a lui cea din afara. Acest'a inse nu este asia chiaru nice la popore mai inaintate in cultura, necum se fia fostu pre tempurile acele la Romani. Din contra este cunoscutu,

că poporul nu considera atât'a spiritulu ritului, câtu mai multu form'a lui din afora. Deca acést'a este pomposa, sentimentală, placută ochiloru, atunci poporul se lega de ea, desi nu întielege nemicu din spiritulu ritului. Dovada este poporul nostru chiaru si astăzi. Poporul nu întielege mai nemicu din tipic'a si simbolic'a ritului celui orientalu. Si pre langa tote aceste este tare legatu de ritulu acesta, câtu nemicu pre lume nu-lu pote despartî de elu. Si ore pentru ce? Pentrucă elu cu form'a lui din afora asia dîcundu lu rapesece si lega de sine. Astufeliu potemu se dîcemu, că atunci, candu ritulu celu simplu alu Romaniloru a venitu in conflictu cu ritulu celu pomposu grecescu, atunci impregiurarea, că ritulu celu romanescu eră in limb'a romanescă, era celu grecescu in limb'a slavica, nu a fostu piedeca asia mare, că cestu din urma se nu triumfeze preste celu de antaiu. Acést'a ni o areta chiaru si tempii urmatori. Seculi întregi a fostu limb'a slavica limba rituală in baseric'a romanescă, fora că poporul se fia întielesu ceva din ea. Sî pre langa tote aceste poporul a fostu totu de a un'a tare legatu de ritulu celu grecescu, si nu a uritu nice odata ritulu acest'a, pentrucă eră in una limba straina, fienduă poporul nu-si bateă capulu se scie ce se dîce in elu, ci elu eră multumitu cu form'a lui esterna.

Candu dara ritulu celu grecescu alu Bulgariloru a venitu in conflictu si in lupta cu ritulu celu primitivu si simplu alu basericeii antice, ce remasese in baseric'a romanescă, atunci tote impregiurarile au fostu de asia, câtu ritulu celu grecescu a trebuitu se ese invingutoriu. Procesulu acest'a inse nu a fostu la nice unu casu repentinu, ci incetu, asia câtu pote a duratu unu seculu si pote si mai bine, pana candu ritulu celu anticu a pieritu in baseric'a romanescă cu totul si locul lui l'a ocupatu ritulu celu grecescu.

Cu ritulu celu grecescu inse deodata a intratu in baseric'a romanescă dupa parerea nostra si limb'a slavica că limba rituală. Romanii in tempurile acele critice nu au dispusu de barbati cu invetiatur'a receruta la traducerea cartiloru rituali de pre limb'a slavica pre limb'a romana. Si si deca ar' fi dispusu de atari barbati, poporul nu multu a facutu din ace'a, că ritulu se fia in limb'a lui, căce elu nu a pusu nici atunci, precum nu pune nice astăzi, unde este remasu in cultura, pondu pre spiritulu, câtu mai multu pre form'a esterna a ritului, care pentru elu este intelligibila ori si in ce limba va fi, si asia elu a fostu multumitu cu ritulu celu grecescu observatu in baseric'a sa asia, precum l'a vediutu elu la Bulgari, desi acel'a eră in una limba straina. Ma considerandu psihologice cugetarea poporului, potemu dice, că chiaru impregiurarea, că elu nu întielegeă limb'a ritului in baserică, l'a facutu se se lege mai tare de ritulu acest'a, care prin acést'a a capetatu una trasura mistica, si apoi este cunoscutu, că poporul se legă mai tare de lucruri invelite in unu involuclu, sub care se ascundu, câtu nu pote strabate la esenti'a loru, că se le cunosca asia precum se cuvine, decātu cum se lega de lucruri clare si usiore de întielesu. Acést'a se vede si de acolô, că tempu îndelungatu

dupa-ce s'a eliminatu limb'a slavica din baseric'a romanésca, ea totusi si a mai pastratu inca unu nimbu ore care de sanctitate la Romani. Asia cá se tacemu de altele, este sciutu, cátu de tare se falieáu pana ma in dfilele nostre nii cantori, deca eráu in stare a cantá si câte unu sante Dommedieule, seau câte unu Cheruvicu si in limb'a slavica, si cátu de tare i pretinieá pre acestia poporulu.

Astufeliu noi numai pre calea acést'a ni potemu esplicá intrarea ritului grecescu si a limbei slavice in baseric'a romanésca.

Din comerciulu celu intimu si continuu alu Romaniloru de dincoló de Dunare cu Romanii de dincece de Dunare a urmatu, cá ritulu grecescu la olalta cu limb'a slavica dela aceia pre incetulu a trecutu si la acestia, si astufeliu s'au latitu preste tota baseric'a romanésca.

Unu atare fenomenu nu se mai observéza la nice unu poporu in tota Europ'a. Si nice nu e nice una mirare. Istori'a increstinarei toturoru celorlalte popore din Europ'a a fostu diversa de a Romaniloru. Poporele de astádi ale Europei s'au increstinatu tote prin missionari cam pre tempulu, candu a intratu ritulu grecescu si limb'a slavica in baseric'a romanésca. Misionarii acestia au pusu si bas'a la literatur'a basericésca a loru, si afora de ace'a au introdusu la ele si unulu din riturele cele doue, latinu seau grecescu, dupa cum au fostu misionarii din Rom'a seau din Constantinopolu. Romanii inse pre atunci eráu dejá increstinati si inca din seculii primi ai erei crestine, si aveáu dejá unu trecutu in religiunea crestina. Din punctulu acest'a de vedere eráu in una pusetiune mai favorabila cá celealalte popore. De alta parte inse cá crestini dejá neavendu lipsa de misionari, nu a fostu nice cine se introducea la eli unulu din cele doue rituri dejá desvoltate, nice limb'a romanésca cá limba rituala. Din punctulu acest'a de vedere pusetiunea loru erá mai pucinu favorabila cá a celorlalte popore. Astufeliu fienducá impregiurarile politice si religiose s'au fostu desvoltatu pentru Romani in acoló, cátu eli nu mai poteáu remané numai cu ritulu celu anticu si primitivu basericescu, la eli a trebuitu se se produca unu fenomenu istoricu diversu de alu toturoru celorlalte popore din Europ'a. Si fenomenulu acesta sta in ace'a, cá eli au primitu nu dela misionari, ci dela unu poporu ritulu celu grecescu si inca in una limba straina, va se dica in limb'a slavica, unu fenomenu istoricu curiosu in adeveru, inse intru tote conformu impregiurariloru politice si basericesci a Romaniloru.

Remane cá se mai amintimu ceva cu alta oca siune si despre ipotes'a cea curiosa, dupa care limb'a slavica ar' fi intratu in baseric'a romanésca numai dupa conciliulu dela Florenti'a.

(Va urmá).

Vasele sacre.

de Alessiu Viciu profesoriu.

Originea si institutiunea vaselor sacre e de mare insemnatate. Merita cá se ne ocupámu cu unulu fia-care in specie.

Intre tóte Sântulu *Potru* tiene locul primu. Mântuitorulu Christosu la cin'a cea de pre urma, instituindu s. Sacramentu eucharisticu, in potíru si-a datu s. Sângele seu sântiloru Apostoli. Prin acést'a a inaltiatu potíru din usulu profanu la celu sacru. Venerabilulu Bed'a marturisesce, cà pre tîmpulu seu acelu s. potíru se conservá si venerá in Jerusalimu ¹⁾ si cà ar' fi fostu de argintu. Acést'a inse nu se unesce cu traditiunea s-loru parinti. Intre altii S. Joanu Chrisostomu (in Omil. 60 càtra popor. Antioch.) dfee: „Nu erá més'a acea atunci de argintu, nice potíru, din care Christosu si-a datu Sângele invetiaceiloru sei, n'a fostu de auru“.

Se póte documentá din istori'a eclesiastica, cà materi'a, din care constá potíru, a variatu, dupa starea basericelor respective.

La inceputu au fostu si potíre de lemnu, precumu apare din cuvintele lui Honoriu Augustodianulu L. I c. 89 ²⁾: „Apostolii si urmatorii loru celebráu S. misa in vestmintele de tóte dílele si in *potíre de lemnu*“.

Ací vomu amentí cuvintele memorabile ale S-lui Bonifaciu, Mart. si Eppu, carele intrebatu fiindu, cà iertatu e a indepliní SS. Sacramente in vase de lemnu a respunsu: „Óre-cându preuti de auru s'au folositu de vase de lemnu, acumu din contra, preuti de lemnu se folosescu cu vase de auru“.

Unii sustienu, cà Pontificele rom. S. Zefirinu (Mat.) in secl. III (202) ar' fi decretatu mai ántáiu, cá se se introduca in S. liturgiá potíre de auru si de argintu. Decretulu acel'a inse nu se póte luá de autenticu. Cea-ce potemu afirmá cu tota securitatea e, cà multu tîmpu s'au folositu si potíre de sticla ³⁾, dar' totu pre atunci, chiar' si in tîmpulu persecutiuniloru, aveáu potíre de auru si de argintu. S. Aug. (L. 3 contra Cresc.) ni spune, cà in tîmpulu persecutiunei lui Diocletianu baseric'a din Cint'a fû despoiata de 2 potíre de auru si 6 de argintu (Conf. Lonovics Archeol. basericésca II p. 88). Scimu din actele S. Martiri, cà in secl. III judele pagánu a vrutu se constringa pre S. Laurentiu cá se dee vasele de auru si de argintu ⁴⁾.

Istoriculu Teodoretu (L. III. Hist. Eccl. r. 8) naréza, cà Constantinu si Constantiu daruiseru basericei din Antiochi'a vase de auru si de argintu. Aceste vediendu-le tramesulu lui Julianu Apostatulu a esclamatu: „*éta in ce vase sierbescu Fiului Mariei*“.

Din Omili'a mai susu citata a S-tului J. Chrisostomu apare si ace'a, cà

¹⁾ a se vedé Baron. a. 34 d. Chr. not'a 63.

²⁾ cit. de Bened. XIV »de S. S. Missae Sacrificio« Lib. I c. IV.

³⁾ SS. Ireneu, Epifaniu, Jeronimu, Gregoriu s. a.

⁴⁾ »Hunc esse vestris orgiis

Moremque et artem proditum est,

Litent ut auro antistites.

Argenteis scyphis ferunt

Fumare sacrum sanguinem,

Auroque nocturnis sacris

Adstare fixos cereos«.

(S. Prud. Hymn. 2 Peri Steph.)

potfirele erau ornate cu pietri pretioase; er' din cartea lui Tertulianu despre pudicitia, se vede, ca potfirele erau si depinse pre din afara cu imagini simbolice, intre cari mai desu „Pastoriulu celu bunu“. Acest'a se practiseza si in dftlele nostre, numai catu mai adese ori se vede pre s. potiru tipulu mie-lusielului nevinovatu si de odata si alte semne simbolice ale misterului rescumperarii.

In seclulu alu 9-lea, se pare ca mai antaiu a prescisu baseric'a se se folosésca numai potfire de auru, seau de argintu, dar' bine aurite pre din laintru. Numai in casu de extrema miseria a toleratu potiru de cusutoriu; ér' cele de lemnu si de sticla le-a opritu cu totulu, precumu si cele de arama, pentru incungiurarea periclului de inveninare prin oxidu de arama ¹⁾.

Aci se cuvine se amintimu ceva despre potfirele numite *ministeriali* (*ministeriales*). Aceste erau de una marime mai insemnata, si se folosiáu, cându se cuminecá poporulu; aveáu tórté, de care lu tieneá diaconulu in tempulu comuniunei. Pentru ca se se incungiure periclulu de a se versá S. Sânge din partea poporului tiereanu, unele potfire erau provideute cu una tieve, numita *syphon* ²⁾ prin carea se impartasiáu.

Insemnarea mistica a s-lui potiru este, ca representa *morméntulu* celu nou alu Mântuitoriului.

De sântulu potiru se tiene si s. *discu* seau *paten'a*, pre care se pune s. corpu alui Christosu sub speci'a pânei. Disculu s'a folositu incependu din tîmpulu Apostoliloru. Acest'a se vede din liturgi'a S-lui Jacobu, unde se vorbesce pre largu despre s. discu ³⁾. *Disculu* totu-de-a-un'a s'a facutu din aceasi materia cu potirulu, ca si in tîmpurile nostre. Odenióra se foloseáu patene fôrte mari, pre cari se puneá s. pâne consecrata si se impartia poporulu in tîmpulu comuniunei (*patenae ministeriales*).

In baseric'a orientala disculu este mai profundu, de catu cumu-i in baseric'a latina, ca particелеle de s. pâne consecrata se nu cadia usioru.

In muséele de anticitati sacre se afla esemplarie de discuri vechi fôrte mari in proportiune cu cele de astadi. Multe suntu sculpite frumosu cu imagini si ieroglife. De comunu se infrunsetia disculu cu tipulu Mântuitoriului. Aci se referescu cuvintele lui Tertulianu: „si fôrte patrocínabitur Pastor, quem in calicem depingitis“.

Imperatii si Pontificii au donatu basereceloru Discuri ornate cu pietri pretiose. In vieti'a S-lui Nicolau se cetesce, ca *imperatulu Michailu a tramesu unu discu din aurulu celu mai curatu si cu feliturite pietri pretiose*.

Concilie particulari vechi au decretatu, ca s. discu, ca si potirulu, numai

¹⁾ Conf. Conc. Rhemens. an. S13 dupa Lonovics op. cit. p. 89.

²⁾ »Quia sanguinis effusionem propter incultioris populi rusticitatem merito timebatur, Calicibus Canna est ferruminata, affabreque inserta, unde populus Sanguinem Christi non tam biberet, quam sugeret« Bened. XIV. op. cit.

³⁾ Bened. XIV op. cit. capu V.

episcopii se-lu consacreze cu oleu santitu, și de acele nu ori-cine se se atînga, ci numai subdiaconii ¹⁾).

Insemnatarea mistica a S-lui discu este, că infatisieza piétr'a restornata pre usi'a mormântului Domnului Christosu.

De Discu se tiene *Asterisculu* (stéua), care se pune crucisiu pre discu, dupa-ce s'a terminatu asiediarea particeloru, dicîndu preutulu: „Și venindu stéu'a a statu de asupr'a unde erá Prunculu“; de unde se vede că Asterisculu insemnéza in modu misticu steau'a miraculosa, ce s'a aretatu magiloru din Oriente și i-a condusu pân' in Betleemu.

Potirulu se acopere cu unu velu de pânza alba — cârpa — curata, carea insemnéza geolgiulu celu curatu („infasiuratur'a cea de ingropare“) cu care a invelitu Josifu din Arimatea corpulu Mantuitoriului, luându-lu de pre cruce. Asiá esplica S. Isidoru Pelusiot. (Lib. I ep. 123) ²⁾.

Cu acésta cârpa curata se sterge s. potíru dupa consumarea Sânteloru.

Mai de multu se foloseá spre scopulu acest'a *buretele* ³⁾ fiindu-cá a fostu unu instrumentu óre-care și una parte, asiá dicîndu, din Sacrificiulu celu cruntu.

In presente buretele este apesatu (pressatu) și sierbesce pentru stergerea discului, cá se nu remânia particela din s. pâne.

Disculu se acopere cu unu vèlu (de metasa) coloratu; asemenea și potirulu, și in fine ambele se acoperu cu unu vèlu mai mare „*Aerulu*“, carele cuprinde s. daruri, cá aerulu dimpregiuru. Astu-feliu stáu acoperite Sântele in totu decursulu misei Catecumeniloru („celoru *Chiamati*“) — pâna la recitarea s. simbolu alu credintiei — „*cá se fia acoperite de vederea celoru ne initiati inca in s. misterie*“ ⁴⁾); ér' dupa acea se descoperu, și preutulu tiene aerulu susu in tîmpulu Credeului: „*pentru-cá trebuie se se marturisésca curatu cele-ce suntu pentru Isusu și ne acoperitu a-lu vedé pre elu*“ dice Simonu de Tesalonic'a.

Acel'asi esplica pentru-ce stau acoperite sântele daruri pre s. mésa: „*Pentru-cá nu toturoru din inceputu a fostu cunoscutu Isusu și intrupându-se nici asii nu s'a schimbatu de a nu fi ascunsa Domnedieirea și portarea de grige a lui; ci ne-ajunsu este pururea și necuprinsu, căci numai atât'a se cunoșce (din partea nostra) cătu insusi se aréta*“.

¹⁾ Conc. Agath. a. 506. c. 64. »Non oportet insacratos ministros vasa sacra contingere«; ér' Conc. Bracar. I an. 563 can. 28. »Placuit ut non liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare, nisi his, qui ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati“.

²⁾ „*Ara Crucis, Tumulique Calix, Lapidisque Patena, Sydonis Officium candida byssus habet*“.

Bened. XIV op. cit. C. V. p. 15.

³⁾ a se vedé Goar »Eucholog. Graccor.«

⁴⁾ Hormisda (Pap'a † 528) epist. 76 ad Epiphan. Episc. citatu de Lonovics II, 90 p. 6.

Liturgiile private si pentru morti in Domineci si in serbatori.

Biserica catolica a considerat totu de a un'a sant'a Liturgia de unu bunu ore careva alu membriloru ei. De unu bunu o a considerat mai cu sema intru atat'a, in catu Ea este si unu sacrificiu impetratoriu, unu sacrificiu, pre care-lu aducemu lui Domnedieu, ca Densulu indurandu-se a-lu primi se se indure totu de odata a reversa darulu seu preste tote lipsele credintiosiloru bisericeii atatu preste cele din ordinea naturala, catu si preste cele din ordinea supranaturala. Astufeliu Sant'a Liturgia este unu midilocu ore careva sublimu, prin care intre altele impetramu dela Domnedieu gratia si indurare in tote lipsele vietiei nostre pamentesci.

Din motivulu acest'a biserica si a si intocmitu legislatiunea sa cu privire la celebrarea Santei Liturgie astufeliu, catu drepturile, ce le au credintiosii cu privire la ea, se nu se veteme nice in una privintia, si ca credintiosii se nu se lipsesca nice decum de midilocula acest'a eminentu de a implora darulu lui Domnedieu in lipsele cele multe, ce i incungiura in vietia. De legislatiunea acest'a se tiene si prescrisulu acel'a bisericescu, ca parochii seau administratorii parochiali in dila de Domineci si serbatori legate se nu celebreze Sant'a Liturgia pentru nimene altulu, decatu singuru pentru intregu poporulu parochialu. Prescrisulu acest'a alu bisericeii este atatu de riguros, catu nu ierta a se calca cbiaru nice de acei parochi, cari suntu miseri, catu deca in di de Domineca seau serbatoria aru capeta ceva pentru Liturgie private, s'aru pota in catuva ajuta in lipsele loru ¹⁾, Poporulu parochialu are multe lipse de multe categorii, si in lipsele aceste refugiulu lui celu mai bunu, ma de multe ori uniculu, este refugiulu la Domnedieu. Celu mai securu refugiu la Domnedieu inse este refugiulu prin santulu sacrificiu liturgicu, ca si midiloculu celu mai eminentu de a impetra indurarea lui Domnedieu. Din caus'a acest'a biserica forte intieptiesce a dispusu, ca credintiosii unei parochie, se aiba in fia-care septemana odata si la serbatorile cele legate unu sacrificiu liturgicu pentru lipsele loru cele multe. Era preotului fia catu de miseru i mai remanu totusi cate siese dila in mai fia-care septemana, pentrucu in dila acele se pota face liturgie private impreunate cu ceva venitu.

Este legea acest'a bisericesca una lege forte drepta. Si pre langa tote aceste totusi se afla si preoti de aceia, cari vetama tare greu dreptulu acest'a alu poporului prin ace'a, ca in Domineci si serbatori primescu si implinescu liturgii private mai cu sema pentru morti, si prin acest'a lipsescu pre poporulu credintiosu de unu beneficiu, la care are dreptu. O facu acest'a ce e dreptu, unii preoti din ignorantia, inse altii o facu din egoismu, pentrucu cugeta cumca cine scie, catu voru pierde, deca liturg'ia cea privata a voru amená pre un'a di de lucru, candu nu bucurosi aru mai merge la biserica. Nu si facu acestia multu din ace'a, ca prin comoditatea loru vetama dreptulu

¹⁾ Benedict. XIV. Const.: Cum semper.

parochianiloru, că liturgh'a in Domineci si in serbatori se se tiena numai pentru eli. E posibilu, cumcă celi mai multi parochiani nu au cunoscintia de dreptulu acest'a alu loru, din care cauza nice nu facu preotului nice una opusetiune. Se pote inse intemplá, că se fia si de aceia, cari au cunoscintia despre dreptulu acest'a, si apoi acestia potu forte usioru face atentu pre poporulu intregu la calcarea dreptului lui, si apoi atunci daun'a morala si de stima si iubire, ce o va suferi paroculu, este neasemenatu mai mare cá daun'a materiala si de tempu, ce o ar' fi suferitu, deca ar' fi amenatu liturgh'a cea privata pre uná dí de lucru. Din caus'a acést'a este forte bine, cá preotii, ce seau din ignorantia seau din alte motive au retacitu in privinti'a acést'a, se se intorca érași la disciplin'a basericésca; ma insusi se instrueze pre poporu despre dreptulu acest'a alu lui, căce atunci de una parte va cresce iubirea poporului facia cu sant'a baserica, carea asia bine se ingrigesce de elu si de lipsele lui, éra de alta parte va fi la totu casulu mai diligentu si mai punctuosu in frecuentarea basericeii in domineci si in serbatori.

Una alta abatere dela disciplin'a basericésca se intempla pre ici colo si prin celebrarea parastaseloru intru aducerea aminte de celi morti in díle de Domineca. Dominec'a din tempurile antice ale crestinismului a fostu dedicata aducerei aminte de inviarea Domnului nostru Isusu Christosu. Din motivulu acest'a baseric'a a consideratu totu de a un'a díu'a Domineceii de una dí de bucuria, si a delaturatu totu ce ar' poté conturbá bucuri'a cea sufletésca a credintiosiloru. Intre aceste a opritu inca din tempurile cele vechi, cá se se faca parastase pentru morti in díle de Domineca, si a destinatu spre scopulu acest'a díu'a Sambetei, carea este totu odata si díu'a mortiloru, fienducá in díu'a acést'a a jacutu si Mantuitoriulu nostru Isusu Christosu in mormentu. Baseric'a prin legea acést'a disciplinaria a lucratu forte intieptiesce, deora-ce celebrandu-se parastasele Dominec'a, bucuria credintiosiloru pentru inviarea Mantuitoriului nostru Isusu Christosu, carea este arvun'a invierei nostre a toturoru, se turbura forte multu prin aducerea aminte de celi morti. Ma repetiendu-se acést'a adeseori, poporulu si pierde pre rendu tota ide'a cea adeverata basericésca cu privire la insemnatatea Domineii si dupa ace'a si respectulu facia cu ea. Tare bine ar' fi, candu toti preotii aru avé inaintea ochiloru legea acést'a disciplinaria a basericeii cu privire la parastase, căce jace in ea una intieptiune forte mare, si candu ar' invetiá pre poporu a-si tiené parastasele mai cu sema Sambat'a, cá in díu'a ace'a a septemanei, carea e destinata numai pentru celi morti.

Chateaubriand despre natur'a misterieloru.

Dela inceputulu crestinismului si pana astadi toti atacatorii religiunii crestine nu iau imputatu nemic'a mai tare, cá impregiurarea ace'a, cá religiunea crestina in adeverurile sale contiene si misterie. A purcesu imputarea

acést'a totu de a un'a din una superbia si ingamfare prea marea mintei omenesci, carea ar' voi, cá se intieléga si cuprinda totu ce i se oferesce, fora cá se observe, cá in forte multe casuri chiaru ace'a nu intielege si nu cuprindé, ce este mai aproape de ea. Ea nu intielege si nu pote cuprinde de multe ori lucrurile, cari pana nu se pune pre cugetare, i se paru a fi cele mai simple; candu incepe a cugetá asupr'a lor, atunci nu odata vede si se convinge, cá este intunerecu acoló, unde ea a cugetatu, cá e lumina. Si totusi mintea omenésca se-si aroge dreptulu de a atacá si lepadá religiunea crestina, pentrucá ea iutre adeverurile ei cele multe cuprinde si misterie, va se díca adeveruri, ce trecu preste captulu si poterile ei. Provine mai departe ataculu acest'a alu religiunei crestine, si din una necunoscentia ore care a naturei omenesci. Natur'a omenésca este de asia, cátu ea nu pote fi fora misterii, ma potemu díce, cá deca pentru omu nu ar' esiste in lume nemic'a misteriosu, atunci nenumerate placeri si delicii inocente iar' lipsí omului, si vietí'a lui de nenumerate ori ar' fi mai pucinu placuta de cum este. Ce mirare dara, cá religiunea crestina, bunulu celu mai inaltu si mai mare alu omenimei, se presenta omului imbracata in mai multe misterii. Chiaru impregiurarea acést'a departe de a se poté folosí in contr'a adeverului ei eternu, areta din 'contra, cátu este ea de acomodata naturei omenesci.

Spre intarirea lucrului acestuia aducemu in cele urmatorie descrierea naturei misterieloru dupa Chateaubriand unulu din celi mai buni si mai geniali aperiatori ai religiunei crestine in tempulu mai nou, si acést'a cu atátu mai vertosu, cá cuvintele lui suntu pline de poesie si totu odata contienu si adeverulu curatu ¹⁾.

„Nu e nemicu frumosu, dulce, placutu si mare in vietia, díce autoriulu „nostru, decátu numai lucrurile misteriose. Sentiemintele cele mai placute si „mai admirabile suntu acele, cari ne agitéza in unu modu ore care confusu; „pudorea, amicití'a, iubirea suntu pline de secrete. Se díce, cá sufletele, „cari se iubescu, se intielegu si cu cuvinte numai de diumetate. Inocenti'a „care nu este decátu una ignorantia santa, ore nu este ea misteriuulu celu „mai inefabilu? Prunci'a numai pentru ace'a este asia fericita, pentrucá nu „scie nemicu; éra betrancti'a pentru ace'a asia miserabila, pentrucá scie prea „multu; fericite de ea, cá atunci candu inceta misteriele vietiei, inceptu misteriele mortei“.

„Asia sta lucrulu cu sentiemintele; asia sta si cu virtutile; cele mai „angeresci, suntu, cari avendusí isvorulu in Domnedieu, precum este iubirea, „lí place a se ascunde dela privirea omeniloru, cá si Domnedieu, isvorulu loru.

„Trecundu la raporturile sufletului, noi aflamu, cá si placerile cugetarei „inca suntu secrete. Secretulu are una natura atátu de divina, cátu celi de

¹⁾ Cuvintele aceste se afla, in opulu: Genie du Christianisme tom. I. Paris 1865 pag. 13 si uu.

„antiau omeni ai Asiei nu vorbicau decâtu in simbole. Cà la ce scientia „ajunge omulu totu de a un'a? La ace'a, care lasa inca ceva de aflatu si „carea privirile nostre le ficséza pre una perspectiva infinita. Deca ne de- „partamu pre unu desiertu, una specie de instinctu ne face se incungiuramu „campurile, unde cu una singura privire a ochiului pote omulu se vedea totu, „ci din contra noi cautamu bucurosu codrii, leganulu acest'a alu religiunei, „codrii, in cari umbr'a, lumin'a, sunetulu si silentiulu suntu pline de prodi- „giuri; noi cautamu bucurosu singuretatile acele, unde corbii si albinele nu- „trieáu pre parintii celi de antiau ai bisericeii, unde omenii acestia santi „gustáu atâte delicii, câtu esclamáu catra Domnedieu: „*Destulu se fia Domne,* „*câ eu voiu mori de dulcet'i'a, deca tu nu-mi vei moderá placerea*“. In fine „nimene nu sta in locu la petiorele unui monumentu modernu redicatu in „dilele nostre; deca inse pre una insula parasita, in midiloculu oceanului, afla „una statua de bronzu, ce cu unu bratiu areta regiunea, unde apune sorele, „éra de desuptu e incarcata de ieroglife si giuru impregiuru rosa de valurile „marei si ale tempului, ce isvoru abundantu de meditatiune nu este ea pentru „unu caletoriu! Totu este ascunsu, totu este necunoscutu in universu, totu „pana chiaru si omulu nu este decâtu unu misteriu mare. De unde vine „fulgerulu, ce noi lu numimu esistintia, si in ce nopte alérge elu, cá se se „stinga? Domnedieu a pusu nascerea si mortea cá pre doue fantome invelite „la cele doue margini ale caletoriei nostre; un'a produce momentulu celu ne- „cuprinsu alu vietiei nostre, éra cealalta totu pre acest'a se grabesce se-lu „inghitia“.

„Nu e de locu de miratu, cà dupa aplicarea omului spre misterii, reli- „giunile toturoru poporeloru si au avutu misteriele loru impenetrabili. Indi'a, „Persi'a, Etiopi'a, Sciti'a, Gali'a, Scandinavi'a si aveáu cavernele loru, muntii „loru celi sacri, bradii celi sauti in cari bramanii si magii, gimnosofistii si „druidii pronunciau oraculele cele inesplicabile a dieiloru nemoritori.

„Departa se fia de noi, cá se voimu a compará misteriele aceste miste- „rieloru religiunei celei adeverate si profundimile cele inperscrutabili a atotu- „poternicului se le confundamu cu lucrurile cele schimbatoise si obscure a „dieiloru acestora, „lucruri de mani omenesci“. Amu voitu numai se aretamu, „câ nu esiste religiune fora misterie, cari la olalta cu sacrificiulu si cu cultulu „forméza essenti'a religiunei“.

Varietati.

In 10 Novembre st. n. a. c. s'a tienutu in Rom'a consistoriu secretu pontificalu, in care Sanctitatea Sa Sumulu Pontifice Leonu XIII a creatu mai multi Cardinali, si a preco- nisatu mai multi Metropolitii si episcopi din lumea catolica. Intre Cardinalii nou creati este si Metropolitanulu Vienei Celestinu Gangebauer, care este deja alu cincile Cardinalu in epi- scopatulu imperiului austro-ungaru.

Editoriu si redactoriu responsabilu Dr. Alesandru V. Gram'a.

Tipografi'a Seminarului gr.-cat. in Blasiu.